

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૯૦૪/૨૦૧૧

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

સહી/-

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	ના
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

=====

જયેન્દ્રસિંહ હેમંતસિંહ જાડેજા....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

સચિવ મારફતે ગુજરાત રાજ્ય અને ૩....સામાવાળા(ઓ)

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી હસિત એચ. જોશી, એડવોકેટ સાથે શ્રી શાલીન મહેતા, સિનિયર કાઉન્સેલ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ - ૪ તરફથી શ્રી એચ.એસ. સોની, એજીપી

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિયા

તારીખ : ૧૫/૧૧/૨૦૧૭

સી.એ.વી. ચુકાદો

(૧) આ વધુ એક એવો કેસ છે જે પોલીસ અધિકારી દ્વારા પોતાની ફરજો બજાવવામાં દાખવેલી બેદરકારીને સામે લાવે છે.

(૨) હાલની રિટ પિટિશનમાં, અરજદાર સામાવાળા નં. ૪ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૦/૧૧.૦૭.૨૦૦૩ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ, સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૭.૧૧.૨૦૦૩ ના હુકમ, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૬ ના હુકમ તેમજ રાજ્ય સરકારના તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૦૬ ના હુકમને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવાની માંગ કરે છે, અને સાથે જ સામાવાળા સત્તાવાળાઓને અરજદારને તમામ આનુષંગિક લાભો સહિત અને વચગાળાના સમયગાળા માટે પૂરા પાછલા વેતન સાથે નોકરીમાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપવાની પણ માંગ કરે છે, જાણે કે અરજદાર સામે તેમને નોકરીમાંથી દૂર કરવાનો હુકમ ક્યારેય પસાર કરવામાં આવ્યો જ ન હોય.

(૩) સંક્ષિપ્તમાં, હાલની પિટિશનના ન્યાયનિર્ણય માટે મહત્વપૂર્ણ એવી હકીકતો નીચે મુજબ જણાવી શકાય:

(જ) અરજદાર સામાવાળા સત્તાવાળાઓ હેઠળ હથિયારી પોલીસ કોન્સ્ટેબલ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૦૧ ના રોજ, અરજદારને સામાવાળા નં. ૪ દ્વારા એક આરોપનામું બજાવવામાં આવ્યું હતું જેમાં અરજદાર સામે, *અન્ય બાબતોની સાથે (ઈન્ટર એલિયા)*, એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે તેમને તારીખ ૦૨.૦૨.૨૦૦૦ ના રોજ જામનગર જિલ્લા જેલમાંથી ત્રણ આરોપીઓને જામનગર ખાતેની કોર્ટમાં રજૂ કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી, ત્યારે તે પૈકીના અપહરણ અને બળાત્કારના આરોપોનો સામનો કરી રહેલા

હનીફ આમદ સમા નામનો એક આરોપી તેમની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટ્યો હતો. આરોપનામામાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર ગાર્ડ કમાન્ડર અને પાર્ટીના અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓની જાણ બહાર સદર આરોપીને અનધિકૃત રીતે પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા અને તે રીતે સદર આરોપીના નાસી છૂટવા માટેના સંજોગો ઊભા કર્યા હતા. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે આવા બનાવ અંગે અરજદાર દ્વારા ૧૯:૨૫ કલાકે વિલંબથી ફરિયાદ આપવામાં આવી હતી.

(૫) ઉપરોક્ત આરોપનામામાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોના અનુસંધાને, અરજદારે પોતાનો જવાબ આપીને સ્પષ્ટતા કરી હતી કે તેઓ આરોપીને પોતાના ઘરે લઈ ગયા ન હતા, પરંતુ આરોપી પેશાબ કરવા જવાના બહાને કોર્ટ પરિસરમાંથી જ નાસી છૂટ્યો હતો, તેથી, તે હદ સુધી, આરોપનામામાં અરજદાર સામે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો ખોટા હતા.

(૬) ત્યારબાદ, ફરિયાદી તરીકે અરજદાર દ્વારા સી.આર. નં. ૪૩/૨૦૦૦ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, જામનગર દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૨૨૯૪/૨૦૦૦ ચલાવવામાં આવ્યો હતો અને અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલ આંક ૬ ની જુબાનીના આધારે, તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, આરોપીને એક વર્ષની સાદી કેદ અને રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ તથા દંડ ન ભરે તો વધુ પંદર દિવસની સાદી કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી.

(૭) શ્રી જોશી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી શાલીન મહેતાએ એવી દલીલ કરી છે કે કિમિનલ કેસ નં. ૨૨૯૪/૨૦૦૦ માં આપવામાં આવેલ તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૧૦ નો હુકમ, તપાસ અધિકારી દ્વારા કે નોકરીમાંથી દૂર કરવાનો હુકમ પસાર કરતી વખતે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ દ્વારા ધ્યાને લેવામાં આવ્યો નથી. નોકરીમાંથી દૂર કરવાના હુકમ પછી આગળની રિવિઝન અને અપીલમાં અપીલ અથવા રિવિઝન સત્તાધિકારી દ્વારા આ પાસાંની વિચારણા કે તપાસ કરવામાં આવી નથી. તેમણે એવી રજૂઆત કરી છે કે વધુમાં વધુ અરજદાર પોતાની ફરજોમાં બેદરકાર રહ્યા હોવાનું કહી શકાય, પરંતુ તે ગેરવર્તણૂકના દાયરામાં આવી શકે નહીં, તેથી, અરજદાર પર લાદવામાં આવેલી શિક્ષા એ બેદરકારીના પ્રમાણમાં અપ્રમાણસર છે.

(૮) વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મહેતાએ એવી રજૂઆત કરી છે કે આરોપનામું એ ખોટી હકીકત પર આધારિત છે કે અરજદાર આરોપીને પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા અને તે ત્યાંથી નાસી છૂટ્યો હતો, જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૧૦ ના હુકમ પરથી એ સાબિત થાય છે કે અરજદાર કોર્ટ પરિસરમાંથી નાસી છૂટ્યો છે. તેથી, તેમણે એવી રજૂઆત કરી છે કે સમગ્ર શિસ્તભંગની કાર્યવાહી બાજુ પર રાખવાપાત્ર છે. શ્રી મહેતાએ એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે તપાસ અધિકારીએ અરજદાર સામેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે આરોપીની પત્ની અમીનાબેન, જેમને પક્ષદ્રોહી (હોસ્ટાઈલ) સાક્ષી જાહેર કરવામાં

આવ્યા હતા, તેમના નિવેદન પર આધાર રાખ્યો છે, જે પરવાનગીપાત્ર નથી. તેથી, પક્ષદ્વોહી સાક્ષીના આવા નિવેદન પર તપાસ અધિકારીના તારણો દૂષિત ઠરે છે.

(૯) તેનાથી વિરુદ્ધ, સામાવાળા સત્તાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત વિંદ્રાન મદદનીશ સરકારી વકીલ શ્રી સોનીએ સામાવાળા ન . ૧ વતી દાખલ કરવામાં આવેલ સોગંદનામા પરના જવાબી સોગંદનામા (એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાય) પર આધાર રાખ્યો છે અને એવી રજૂઆત કરી છે કે તારીખ ૦૨.૦૨.૨૦૦૦ ના રોજ, અરજદારને જામનગર જિલ્લા જેલમાંથી આરોપી વ્યક્તિઓને જિલ્લા અદાલત, જામનગર ખાતે રજૂ કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી, જેમાંનો એક હનીફ આમદ સમા હતો. કેસની કાર્યવાહી ૧૩:૩૦ વાગ્યે મુલતવી રાખવામાં આવી હતી, અરજદારે ગાર્ડ કમાન્ડરને ખોટી રીતે જણાવ્યું હતું કે આરોપીને કુદરતી હાજતે જવું છે અને તે રીતે આરોપીને અનધિકૃત રીતે તેના ઘરે લઈ જવામાં આવ્યો હતો જ્યાંથી આરોપી - હનીફ અહમદ અરજદારની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટ્યો હતો. તેમણે વધુમાં એવી રજૂઆત કરી છે કે અરજદાર ગાર્ડ કમાન્ડર અને અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓની જાણ બહાર અનધિકૃત રીતે આરોપીને તેના ઘરે લઈ ગયા હતા અને આરોપીને નાસી જવા માટે જાણીજોઈને સંજોગો ઊભા કર્યા હતા. તેમણે જણાવ્યું છે કે હકીકત એ રહે છે કે આરોપી અરજદારની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટ્યો હતો, અને જ્યાં સુધી અરજદારની ગેરવર્તણૂકનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી નાસી જવાની રીત અને સ્થળથી કોઈ ફેર પડતો નથી. આરોપીના નાસી જવાનો બનાવ ૧૩:૩૦ વાગ્યે બન્યો હતો, પરંતુ

અરજદારે ૧૯:૨૫ વાગ્યે સત્તાવાળાઓને જાણ કરી હતી. અરજદારની કસ્ટડીમાંથી કેદીઓ નાસી જવાના બનાવો ચાર કરતાં વધુ વખત બન્યા હતા અને બેદરકારીના આ કૃત્ય બદલ અરજદાર સામે ખાતાકીય તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી, અને તેમને તે માટે આરોપનામું પણ આપવામાં આવ્યું હતું અને તે મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવી હતી.

(૧૦) વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે તપાસ અધિકારી (પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર) એ પાંચ મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા અને તમામ પરિબળોને ધ્યાને લીધા પછી અરજદાર સામેના આરોપો સાબિત થયા છે. તેમણે એવી રજૂઆત કરી છે કે અરજદારે, પોલીસ કર્મચારી હોવાને નાતે, પોલીસ વિભાગના શિસ્ત વિષયક નિયમોનો ભંગ કર્યો છે, જે તેમણે જાણીજોઈને કર્યો છે. અરજદારને તારીખ ૧૦.૦૭.૨૦૦૩ ના રોજ સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી. લેખિત કેફિયત તેમજ મૌખિક રજૂઆતો અને અરજદારની સેવાપોથી (સર્વિસ બુક) ની વિગતો તથા તેમની સાત વર્ષની નોકરીના રેકૉર્ડ દરમિયાન ૧૨ નાની શિક્ષાઓ અને બે પ્રસંગોએ આરોપીઓ નાસી છૂટ્યા હોવાના બે કેસોમાં અરજદાર પર મોટી શિક્ષાઓ લાદવામાં આવી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વાદગ્રસ્ત શિક્ષાનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન એજુપી શ્રી સોનીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારમાં કોઈ સુધારો થયો ન હતો કારણ કે આરોપીઓ ચાર કરતાં વધુ વખત નાસી છૂટ્યા હતા, અને તેમના પર નાની અને મોટી શિક્ષાઓ પણ લાદવામાં આવી હતી. આવા સંજોગોમાં, જાહેર વ્યવસ્થાના

હિતમાં, પોલીસ અધિક્ષક (સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ), જામનગરે અરજદારને નોકરીમાંથી દૂર કરવાનો હુકમ પસાર કર્યો હતો. તેથી, વિદ્વાન એજીપીએ એવી રજૂઆત કરી હતી કે શિક્ષાનો હુકમ કાયદેસરનો, કાનૂની છે અને ખાતાકીય તપાસ પૂર્ણ કર્યા પછી અને અરજદારને સાંભળવાની પૂરી તક આપ્યા પછી પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

(૧૧) ઉપરોક્ત રજૂઆતના જવાબમાં, શ્રી મહેતાએ એવી દલીલ કરી છે કે અરજદાર પર અગાઉ લાદવામાં આવેલી શિક્ષાઓ નાની હતી, અને તેથી, વર્તમાન શિક્ષા લાદતી વખતે તેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં.

(૧૨) મેં **વિવાદ (લિસ)** માટે સંબંધિત પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી સામસામેની દલીલો ધ્યાને લીધી છે. મેં રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોનું પણ અવલોકન કર્યું છે.

(૧૩) જે હકીકત વિવાદમાં નથી તે એ છે કે અરજદારને જામનગર જિલ્લા જેલમાંથી ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓને જિલ્લા અદાલત, જામનગર ખાતે રજૂ કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી. ત્રણ આરોપીઓ પૈકી, અપહરણ અને બળાત્કાર માટે ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહેલો આરોપી હનીફ આમદ સમા, તેમની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટ્યો હતો. હકીકતો વધુમાં દર્શાવે છે કે આરોપી ૧૩:૩૦ વાગ્યે નાસી છૂટ્યો હતો, પરંતુ અરજદારે દોઢ કલાક પછી સત્તાવાળાઓને જાણ કરી હતી. અરજદારે ૧૮:૨૫ વાગ્યે પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવી હતી. આમ, અરજદાર પોતાની ફરજોમાં ધોર બેદરકાર રહ્યા હોવાનું કહી શકાય, કારણ

કે જઘન્ય ગુનામાં સંડોવાયેલો આરોપી તેમની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટવામાં સફળ રહ્યો હતો.

(૧૪) વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મહેતા દ્વારા નાસી છૂટવાના સ્થળના ખોટા ઉદ્દેશ અંગે રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલ કે આરોપી કોર્ટ પરિસરના બદલે અરજદારના ઘરેથી નાસી છૂટ્યો હતો તે સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, તેનાથી પોતાની ફરજ પ્રત્યે અરજદારની બેદરકારી ધોવાઈ જતી નથી. **રેસ ઇપ્સા લોકિવટોર (res ipsa loquitur)** નો સિદ્ધાંત કેસની હકીકતોને સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે. અરજદારનો એવો કેસ નથી કે આરોપી તેમની કસ્ટડીમાં ન હતો. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલું એ અવલોકન કે આરોપી કોર્ટ પરિસરમાંથી નાસી છૂટ્યો હતો તે અરજદારને તેમની બેદરકારીમાંથી મુક્ત કરશે નહીં. માત્ર બનાવના સ્થળની હકીકત નક્કી કરવા માટે અપીલ અથવા રિવિઝન સત્તાવાળાઓએ આરોપીને દોષિત ઠેરવતા ફોજદારી કેસમાં પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૫.૧૦.૨૦૧૦ ના ચુકાદાને ધ્યાને લેવાની કોઈ જરૂર ન હતી. અરજદારનો એવો કેસ નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદારને તેમની બેદરકારીમાંથી મુક્ત કરતું કોઈ અવલોકન કર્યું હોય. તેનાથી વિપરીત, ટ્રાયલ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે અરજદારની કાયદેસરની કસ્ટડીમાં રહેલો આરોપી નાસી છૂટવામાં સફળ રહ્યો હતો અને તે અંગેની ફરિયાદ વિલંબથી કરવામાં આવી હતી. તપાસ અધિકારીના તારણો માત્ર દોષિતની પત્ની અમીનાબેન, જેમને પક્ષદ્રોહી જાહેર કરવામાં આવ્યા છે, તેમના નિવેદન પર આધારિત નથી. તપાસ અધિકારીએ અન્ય

સાક્ષીઓના નિવેદનો પણ ધ્યાનમાં લીધા છે. તેમણે એ બાબત પણ ધ્યાનમાં લીધી છે કે અરજદારે બનાવ અંગે ઉપરી અધિકારીઓને તાત્કાલિક ફરિયાદ કરી ન હતી, જે બાબત પણ અત્યંત ગંભીર પ્રકારની છે. તેથી, તપાસ અધિકારીએ આરોપીની પત્ની અમીનાબેનના નિવેદનનો સંદર્ભ આપ્યો છે માત્ર તે કારણસર શિસ્તભંગની કાર્યવાહી બાજુ પર રાખી શકાય નહીં, કારણ કે તપાસ અધિકારીએ અરજદારની ગેરવર્તણૂક સાબિત કરી હોય તેવું તે એકમાત્ર પરિબલ નથી.

(૧૫) અરજદાર સામે મૂકવામાં આવેલો આરોપ નિઃશંકપણે ગંભીર પ્રકારનો છે. સુપ્રીમ કોર્ટે સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ, હોમ ડિપાર્ટમેન્ટ વિરુદ્ધ શ્રીવૈકુંઠનાથન, ૧૯૯૮ (૯) એસ.સી.સી. ૫૫૩ ના કેસમાં આવી જ સમાન ગેરવર્તણૂકમાં સંડોવાયેલા કર્મચારીના કેસની તપાસ કરતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“ટ્રિબ્યુનલ સામાવાળા પર લાદવામાં આવેલી શિક્ષામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે પણ વાજબી ન હતી. કઈ શિક્ષા લાદવી જોઈએ તે વિચારવાનું શિસ્ત સત્તાધિકારીનું કામ છે. પ્રસ્તુત કેસમાં શિસ્ત સત્તાધિકારીએ આરોપોની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને અને સામાવાળા તેમજ જોસેફ બંનેને બે કેદીઓની કસ્ટડી સોંપવામાં આવી હતી અને તેઓ ફરજ પ્રત્યે સંપૂર્ણ બેદરકારીના દોષિત ઠર્યા હતા, જેના પરિણામે આજીવન કેદનો દોષિત કેદી નાસી છૂટ્યો હતો તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાવાળા પર નોકરીમાંથી દૂર કરવાની કંઈક અંશે ઓછી શિક્ષા લાદી છે. સામાવાળાએ

માત્ર ટૂંકા ગાળા માટે જ સેવા આપી હોવાથી તેમને બીજી તક આપવી જોઈએ તેમ કહેવામાં ટ્રિબ્યુનલ ખોટી હતી. પોલીસ દળના સભ્ય દ્વારા ફરજના યોગ્ય પાલનને લગતી ગંભીર બાબતમાં, ટ્રિબ્યુનલે લાદવામાં આવેલી શિક્ષામાં આ રીતે સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો. તેમજ સામાવાળાને બીજી તક આપવાનો અને તેમને નોકરીમાંથી દૂર ન કરવાનો નિર્દેશ આપવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો. આ હુકમ માત્ર ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રની બહારનો જ નથી પરંતુ આવા કેસમાં ઘોર અયોગ્ય પણ છે. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ટ્રિબ્યુનલનો વાદગ્રસ્ત હુકમ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની સામાવાળાની અપિલકેશન ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવામાં આવે છે.”

સર્વોચ્ચ અદાલતે કોઈપણ શંકા વિના સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઠરાવ્યું છે કે કેદીઓનું નાસી છૂટવું એ પોલીસ દળના સભ્ય દ્વારા ફરજના યોગ્ય પાલનને લગતી ગંભીર બાબત છે, અને આવા પોલીસ અધિકારીને બીજી તક આપી શકાય નહીં. પ્રસ્તુત કેસમાં, અરજદાર ભૂતકાળમાં પણ આવી જ ગેરવર્તણૂક માટે દોષિત ઠરેલા છે, તેથી, તેમના પર લાદવામાં આવેલી શિક્ષામાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરી શકાય નહીં.

(૧૬) અરજદારની નવ વર્ષની નોકરી દરમિયાન, અરજદાર પર ૧૨ નાની શિક્ષાઓ લાદવામાં આવી હતી. આરોપીઓ નાસી જવા સંબંધિત સમાન ગેરવર્તણૂક માટે બે મોટી શિક્ષાઓ લાદવામાં આવી હતી. તારીખ ૧૦/૧૧.૦૭.૨૦૦૩ ના વાદગ્રસ્ત હુકમમાં ઉલ્લેખ છે કે ચાર પ્રસંગોએ આરોપીઓ

અરજદારની કસ્ટડીમાંથી નાસી છૂટ્યા છે. વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મહેતા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી એવી દલીલ કે અરજદાર પર અગાઉ લાદવામાં આવેલી નાની શિક્ષાઓને વાદગ્રસ્ત શિક્ષા લાદવા માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં કારણ કે અરજદાર તરફથી બેદરકારીનું એક જ કૃત્ય ગેરવર્તણૂક બનશે નહીં, તે સ્વીકારવા યોગ્ય નથી કારણ કે અરજદાર અગાઉ પણ આ જ પ્રકારની ગેરવર્તણૂકમાં સંડોવાયેલા છે.

(૧૭) હું સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિરુદ્ધ રામ સિંહ એક્સ કોન્સ્ટેબલ, ૧૯૯૨ (જ) એસ.સી.સી. પૈ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં કરાયેલા અવલોકનો લાભદાયક રીતે ટાંકી શકું છું. સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“પ. XXX XXX XXX

હોદ્દા પર ગેરવર્તણૂકને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે:
"જાહેર અધિકારી દ્વારા પોતાના હોદ્દાની ફરજોના સંબંધમાં કોઈપણ ગેરકાયદેસર વર્તન, જે ઈશાદાપૂર્વકનું હોય. આ શબ્દમાં એવા કૃત્યોનો સમાવેશ થાય છે જે કરવાનો હોદ્દો ધરાવનારને કોઈ અધિકાર ન હતો, અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવેલા કૃત્યો, અને સકારાત્મક ફરજ હોવા છતાં પગલાં લેવામાં નિષ્ફળતા.
પી. રામનાથ ઐયરની ધ લો લેક્સિકોન, પુનઃમુદ્રિત આવૃત્તિ ૧૯૮૭ માં 'ગેરવર્તણૂક' ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે:-

"ગેરવર્તણૂક શબ્દ ખોટા ઈશાદાને દર્શાવે છે, માત્ર નિર્ણયની ભૂલને નહીં. ગેરવર્તણૂક એ નૈતિક અધઃપતન ધરાવતા આચરણ જેવી જ બાબત હોવી જરૂરી નથી. ગેરવર્તણૂક શબ્દ એક સાપેક્ષ શબ્દ છે, અને જે વિષય-વસ્તુ તથા સંદર્ભમાં આ શબ્દ આવે છે તેના સંદર્ભમાં, જે અધિનિયમ કે કાયદાનું અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું છે તેના વ્યાપને ધ્યાનમાં રાખીને તેનો અર્થ કરવો જોઈએ. ગેરવર્તણૂકનો શાબ્દિક અર્થ ખોટું આચરણ અથવા અયોગ્ય આચરણ થાય છે. સામાન્ય વ્યવહારમાં, ગેરવર્તણૂક એટલે ક્રિયાના અમુક સ્થાપિત અને ચોક્કસ નિયમનું ઉલ્લંઘન, જ્યાં જરૂરિયાત સિવાય કોઈ મુનસફી રહેતી નથી અને બેદરકારી, અસાવધાની અને અકુશળતા એ ક્રિયાના અમુક સ્થાપિત પરંતુ અચોક્કસ નિયમનું ઉલ્લંઘન છે, જ્યાં કર્તાને અનિવાર્યપણે અમુક મુનસફી આપવામાં આવે છે. ગેરવર્તણૂક એ ચોક્કસ કાયદાનું ઉલ્લંઘન છે; અચોક્કસ કાયદા હેઠળ બેદરકારી અથવા મુનસફીનો દુરુપયોગ છે. ગેરવર્તણૂક એ પ્રતિબંધિત કૃત્ય છે; બેદરકારી એ કૃત્યની પ્રતિબંધિત ગુણવત્તા છે, અને તે અનિવાર્યપણે અનિશ્ચિત છે. હોદ્દા પર ગેરવર્તણૂકને જાહેર અધિકારી દ્વારા ગેરકાયદેસર વર્તન અથવા ઉપેક્ષા તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે, જેના દ્વારા કોઈ પક્ષકારના અધિકારોને અસર થઈ હોય."

૬. આમ જોઈ શકાય છે કે 'ગેરવર્તણૂક' શબ્દ ચોક્કસ વ્યાખ્યા માટે સક્ષમ ન હોવા છતાં, તેનું પ્રતિબિંબ સંદર્ભ, તેની કામગીરીમાં ગેરરીતિ અને શિસ્ત

પર તેની અસર તથા ફરજના પ્રકાર પરથી તેનો અર્થ મેળવે છે. તેમાં નૈતિક અધઃપતન સામેલ હોઈ શકે છે, તે અયોગ્ય અથવા ખોટું વર્તન હોવું જોઈએ; ગેરકાયદેસર વર્તન, ઈશાદાપૂર્વકનું સ્વરૂપ; પ્રતિબંધિત કૃત્ય, આચારના સ્થાપિત અને ચોક્કસ નિયમ અથવા આચારસંહિતાનું ઉદ્ધંધન, પરંતુ માત્ર નિર્ણયની ભૂલ, બેદરકારી અથવા ફરજ બજાવવામાં નિષ્કાળજી નહીં; જે કૃત્ય સામે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે પ્રતિબંધિત ગુણવત્તા અથવા લક્ષણ ધરાવે છે. તેનો વ્યાપ વિષય-વસ્તુ અને જે સંદર્ભમાં આ શબ્દ આવે છે તેના સંદર્ભમાં નક્કી કરવો પડશે, કાયદાના વ્યાપ અને તે જે જાહેર હેતુ સિદ્ધ કરવા માંગે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને. પોલીસ સેવા એ શિસ્તબદ્ધ સેવા છે અને તેમાં કડક શિસ્ત જાળવવાની જરૂર છે. આ બાબતમાં ઢીલાશ સેવામાં શિસ્તને નબળી પાડે છે જેનાથી કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવામાં ગંભીર અસર થાય છે.

૭. નિયમ ૧૬.૨(૧) માં બે ભાગોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રથમ ભાગ ગેરવર્તણૂકના અત્યંત ગંભીર કૃત્યો સાથે સંબંધિત છે જેમાં બરતરફીનો હુકમ કરવો અનિવાર્ય બને છે. નિઃશંકપણે અત્યંત ગંભીર ગેરવર્તણૂક અને ગંભીર ગેરવર્તણૂક વચ્ચે તફાવત છે. બરતરફીનો હુકમ આપતાં પહેલાં એ ફરજિયાત રહેશે કે બરતરફીનો હુકમ ત્યારે જ કરવો જોઈએ જ્યારે ગેરવર્તણૂકના અત્યંત ગંભીર કૃત્યો હોય, તે પછી જ્યારે તે લાંબી નોકરી પછી કસૂરવારના પેન્શનના અધિકારો પર તરાપ મારતો હોય. જણાવ્યા

મુજબ પ્રથમ ભાગ ગેરવર્તણૂકના અત્યંત ગંભીર કૃત્યો સાથે સંબંધિત છે. જનરલ કલોઝીસ એક્ટ હેઠળ એકવચનમાં બહુવચનનો સમાવેશ થાય છે, કૃત્યમાં કૃત્યોનો સમાવેશ થાય છે. બરતરફી આપવા માટે ગેરવર્તણૂકના કૃત્યોની બહુલતા હોવી જ જોઈએ તેવી દલીલ અયોગ્ય છે. 'કૃત્યો' શબ્દમાં એકવચન 'કૃત્ય' નો પણ સમાવેશ થાય છે. જે કૃત્યો સામે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેનું પુનરાવર્તન મહત્વનું નથી પરંતુ તેની ગુણવત્તા, કપટી અસર અને ગુનાહિત 'કૃત્ય' માંથી ઉદ્ભવતી પરિસ્થિતિની ગંભીરતા મહત્વની છે. સૌથી ગંભીર કૃત્યનું સ્વરૂપ આસપાસના અથવા ઉપસ્થિત સંજોગો પરથી એકત્રિત કરવું જોઈએ. દાખલા તરીકે એવા કસૂરવારને લો જેમણે ૨૯ વર્ષની સતત લાંબી નોકરી કરી હોય અને તેમનો રેકૉર્ડ નિષ્કલંક રહ્યો હોય; ૩૦મા વર્ષે તેઓ જાહેર નાણાંની ઉચાપત કરે છે અથવા ઉચાપત છુપાવવા માટે ખોટા રેકૉર્ડ બનાવે છે. તેમણે માત્ર એક જ વાર આવો ગુનો કર્યો. શું તેનો અર્થ એવો થાય કે તેમને બરતરફીની શિક્ષા ન કરવી જોઈએ પરંતુ તેમને પૂરેપૂરું પેન્શન મેળવવા સક્ષમ બનાવવા માટે તે વર્ષ માટે નોકરીમાં ચાલુ રાખવા દેવા જોઈએ. જવાબ દેખીતી રીતે ના છે. તેથી, ભ્રષ્ટાચારનું એક જ કૃત્ય એ ગેરવર્તણૂકના સૌથી ગંભીર કૃત્ય તરીકે આ નિયમ હેઠળ બરતરફીનો હુકમ આપવા માટે પૂરતું છે.

૮. નિયમનો બીજો ભાગ સતત ગેરવર્તણૂકની સંચિત અસર દર્શાવે છે જે અસુધાર્યતા અને પોલીસ સેવાની સંપૂર્ણ અયોગ્યતા સાબિત કરે છે અને

યોગ્ય કેસમાં ગુનેગારની નોકરીની લંબાઈ અને પેન્શન માટેના તેના દાવાને ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ. બંને ભાગોને સાથે વાંચવા જોઈએ તેવી દલીલ અમને અતાર્કિક લાગે છે. બીજો ભાગ નાના પ્રકારની ગેરવર્તણૂક સાથે સંબંધિત છે જે પોતે જ બરતરફીના હુકમને યોગ્ય ઠેરવતી નથી પરંતુ ગેરવર્તણૂકના સતત કૃત્યોને કારણે સેવાની નૈતિકતા પર કપટી સંચિત અસર પડી શકે છે જે સુધરવાની તક આપવા માટે ઉદાર વલણ અપનાવવાનો આધાર બની શકે છે. આવી તકો આપવા છતાં જો કસૂરવાર અધિકારી અસુધાર્ય સાબિત થાય અને સેવામાં રહેવા માટે સંપૂર્ણ અયોગ્ય જણાય, તો સેવામાં શિસ્ત જાળવવા માટે, કસૂરવાર અધિકારીને બરતરફ કરવાને બદલે, ફરજિયાત નિવૃત્તિ અથવા નીચલા ગ્રેડ કે હોદ્દા પર ડિમોશન અથવા જો કોઈ હોય તો પુનઃરોજગારની તેમની ભવિષ્યની તકોને અસર કર્યા વિના નોકરીમાંથી દૂર કરવાની ઓછી શિક્ષા ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરી શકે છે. દાખલા તરીકે કસૂરવાર અધિકારી જરૂર પડ્યે ફરજ પરથી ટેવાયેલી રીતે ગેરહાજર રહે છે. પોતાને સુધારવાની તક આપવા છતાં તેઓ અવારનવાર ફરજ પરથી ગેરહાજર રહેવાનું ચાલુ રાખે છે. તેમણે પોતાને અસુધાર્ય અને તે રીતે સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે અયોગ્ય સાબિત કર્યા. તેથી, તેમની લાંબી નોકરી અને પેન્શન માટેના તેમના દાવાને ધ્યાનમાં રાખીને તેમને પ્રમાણસર પેન્શન મેળવવા સક્ષમ બનાવવા માટે સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરી શકાય છે. નિયમનો બીજો ભાગ તે ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરે છે. એ પણ સ્પષ્ટ કરી શકાય કે સૌથી ગંભીર

ગેરવર્તણૂક માટે સેવામાંથી બરતરફ કરવાનો આદેશ તમામ પેન્શન લાભો જમ કરી શકે છે. તેથી, 'અથવા' શબ્દને 'અને' તરીકે વાંચી શકાય નહીં. તે વૈકલ્પિક અને સ્વતંત્ર હોવો જોઈએ. બંને કલમોને જોડતી સામાન્ય કડી "ગેરવર્તણૂકનું સૌથી ગંભીર કૃત્ય / કૃત્યો" છે."

(૧૮) સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યા મુજબ, સૌથી ગંભીર કૃત્યનું સ્વરૂપ આસપાસના અથવા ઉપસ્થિત સંજોગો પરથી તારવવું જોઈએ. ગેરવર્તણૂક એ પ્રતિબંધિત કૃત્ય છે; બેદરકારી એ કૃત્યની પ્રતિબંધિત ગુણવત્તા છે, અને તે અનિવાર્યપણે અનિશ્ચિત છે. પોલીસ સેવા એ શિસ્તબદ્ધ સેવા છે અને તેમાં કડક શિસ્ત જાળવવી જરૂરી છે. આ બાબતમાં ઢીલાશ સેવામાં શિસ્તને નબળી પાડે છે જેનાથી કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવામાં ગંભીર અસર થાય છે. અરજદાર દ્વારા ફરજમાં દાખવવામાં આવેલી બેદરકારીના પરિણામે ગંભીર ગુનાઓમાં સંડોવાયેલો કેદી નાસી છૂટ્યો હતો. પોલીસ અધિકારીની ફરજ એ સતર્કતાનો પર્યાય હોવી જોઈએ. આમ, અરજદાર તરફથી દાખવવામાં આવેલી ઢીલાશ નિઃશંકપણે ગંભીર ગેરવર્તણૂક સમાન ગણાશે. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે અરજદાર પર લાદવામાં આવેલી શિક્ષા એ ગેરવર્તણૂકના પ્રમાણમાં અપ્રમાણસર છે.

(૧૯) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ જે. અહેમદ, ૧૯૭૯ (૨) એસ.સી.સી. ૨૮૬ માં નોંધાયેલા કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“હાઈકોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હતો કે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં ગેરવર્તણૂક એટલે અમુક પ્રકારના ગુનાહિત માનસ અથવા **મેન્સ રિયા (mens rea)** નો સમાવેશ કરતું દુરાચરણ. અમને આ મંતવ્ય સાથે સંમત થવું મુશ્કેલ લાગે છે કારણ કે ફરજ બજાવવામાં ઘોર અથવા ટેવાયેલી બેદરકારીમાં **મેન્સ રિયા (mens rea)** સામેલ ન હોઈ શકે પરંતુ તે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી માટે હજુ પણ ગેરવર્તણૂક બની શકે છે”.

અરજદારનો સેવા રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે તેઓ પોતાની ફરજો બજાવવામાં ટેવાયેલા બેદરકાર હતા. અરજદાર પર કેટલીક ગેરવર્તણૂકો માટે વિવિધ નાની શિક્ષાઓ લાદવામાં આવી હતી, જે પૈકી એક આરોપી નાસી જવા સંબંધિત સમાન પ્રકારની ગેરવર્તણૂક હતી. તેમની ટૂંકી કારકિર્દી દરમિયાન આરોપીઓ નાસી જવાના કુલ ચાર બનાવો બન્યા છે. જ્યારે તેમના પર અગાઉની શિક્ષાઓ, ભલે નાની હોય, લાદવામાં આવી હતી, ત્યારે તેમણે પોતાના આચરણમાં કોઈ સુધારો કર્યો ન હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે **રામ સિંહ (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં ઉપરોક્ત નોંધાયેલા ફકરામાં અવલોકન કર્યા મુજબ આવી તકો આપવા છતાં, જો કોઈ અધિકારી સુધરતો નથી, તો નોકરીમાંથી દૂર કરવાથી ન્યાયના ઉદ્દેશો પૂર્ણ થઈ શકે છે. પ્રસ્તુત કેસમાં અરજદારે માત્ર નવ વર્ષની સેવા આપી છે અને કારકિર્દીના આવા ટૂંકા ગાળા દરમિયાન, તેઓ વિવિધ ગેરવર્તણૂકોમાં સંડોવાયેલા છે. અરજદારની સેવા કોઈપણ શંકા વિના ગુણવત્તાસભર રહી હોવાનું કહી શકાય નહીં. સુપ્રીમ કોર્ટે **જે. અહેમદ (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં પણ ઠરાવ્યું છે કે ફરજ બજાવવામાં

ટેવાયેલી બેદરકારીમાં *મેન્સ રિયા (mens rea)* સામેલ ન હોઈ શકે તેમ છતાં તે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી માટે ગેરવર્તણૂક બની શકે છે.

(૨૦) વધુ એક બાબત જે નોંધવા યોગ્ય છે તે એ છે કે અરજદારે ખાતાકીય તપાસ યોજવામાં વૈધાનિક નિયમો અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના કોઈપણ ઉલ્લંઘનનો આક્ષેપ કર્યો નથી. સ્ટેટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ વિરુદ્ધ એસ. શ્રી રામા રાવ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૧૭૨૩ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં સુપ્રીમ કોર્ટે કરેલા અવલોકનો ટાંકવા યોગ્ય રહેશે:

“જાહેર અધિકારી સામે મૂકવામાં આવેલા ગેરવર્તણૂકના આરોપ માટે તેઓ દોષિત છે કે કેમ તે વિચારતી વખતે, ફોજદારી કેસોમાં અનુસરવામાં આવતો નિયમ કે જ્યાં સુધી કોર્ટના સંતોષ મુજબ વાજબી શંકાથી પર પુરાવા દ્વારા ગુનો સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી ગુનો સ્થાપિત થતો નથી, તે લાગુ કરવો જ જોઈએ, અને જો તે નિયમ લાગુ ન કરવામાં આવે, તો બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પિટિશનમાં હાઈકોર્ટ ખાતાકીય તપાસ કરનારા સત્તાવાળાઓના હુકમને અમાન્ય જાહેર કરવા સક્ષમ છે, તેવા હાઈકોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય માટે કોઈ આધાર નથી. જાહેર સેવક સામે ખાતાકીય તપાસ ચલાવતા સત્તાવાળાઓના નિર્ણય સામે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ અપીલ અદાલત તરીકે રચાયેલી નથી: તપાસ તે સંબંધમાં સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અને તે સંબંધમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર યોજવામાં આવી છે કે

કેમ અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ભંગ થયો નથી કે કેમ તે નક્કી કરવા સાથે તેને સંબંધ છે. જ્યાં એવો કોઈ પુરાવો હોય, જે તપાસ સોંપાયેલ સત્તાધિકારીએ સ્વીકાર્યો હોય અને જે પુરાવો કસૂરવાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે તેવા તારણને વાજબી રીતે સમર્થન આપતો હોય, તો અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની પિટિશનમાં પુરાવાની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર પહોંચવું એ હાઈકોર્ટનું કામ નથી. હાઈકોર્ટ નિઃશંકપણે ત્યાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે જ્યાં ખાતાકીય સત્તાવાળાઓએ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે અસંગત રીતે અથવા તપાસની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરતા વૈધાનિક નિયમોના ઉલ્લંઘનમાં કસૂરવાર સામે કાર્યવાહી હાથ ધરી હોય અથવા જ્યાં સત્તાવાળાઓએ પુરાવા અને કેસના ગુણદોષથી અસંગત એવા કેટલાક બાહ્ય વિચારો દ્વારા અથવા અપ્રસ્તુત બાબતોથી પ્રભાવિત થઈને યોગ્ય નિર્ણય પર પહોંચવામાં પોતાની જાતને અસમર્થ બનાવી હોય અથવા જ્યાં તારણ પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ એટલું સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય તે તારણ પર પહોંચી ન શકે, અથવા સમાન આધારો પર. પરંતુ જો તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે યોજવામાં આવી હોય તો ખાતાકીય સત્તાવાળાઓ હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશ છે અને જો એવો કોઈ કાનૂની પુરાવો હોય જેના પર તેમના તારણો આધારિત હોઈ શકે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એ એવી બાબત નથી કે જેને બંધારણના અનુચ્છેદ

૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવાની પરવાનગી આપી શકાય.

“અમારા ચુકાદામાં ખાતાકીય સત્તાવાળાઓ સમક્ષની કાર્યવાહી નિયમિત હતી અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોના કોઈપણ ભંગને કારણે દૂષિત થઈ ન હતી. ખાતાકીય અધિકારીઓના તારણો તેમની સમક્ષના પુરાવાઓ દ્વારા સંપૂર્ણપણે સમર્થિત હતા અને હાઈકોર્ટને 'પુરાવા પ્રત્યેનો અભિગમ ફોજદારી કેસના અભિગમ સાથે સુસંગત ન હતો' તે આધારે અથવા તે પુરાવા પર હાઈકોર્ટ અલગ તારણ પર આવી હોત તે આધારે હુકમને બાજુ પર રાખવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હતું. સામાવાળાને તેમની સામેના આરોપની જાણ કરવામાં આવ્યા પછી તેમના સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની પૂરતી તક પણ મળી હતી. તેથી શિક્ષા કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણ સામે દલીલ થઈ શકે તેમ ન હતી, કે ન તો સામાવાળાને નોકરીમાંથી દૂર કરીને શિક્ષા કરવાની જવાબદારી હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રસ્તરપદ હતી.”

(૨૧) તે જ રીતે, રાયબરેલી ક્ષેત્રીય ગ્રામીણ બેંક વિરુદ્ધ ભોલા નાથ સિંહ, ૧૯૯૭

(૩) એસ.સી.સી. ૬૫૭ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“પ. સંબંધિત દલીલોને ધ્યાનમાં રાખીને, વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે: શું હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલું તારણ કાયદાની દૃષ્ટિએ

સાચું છે? એ બાબત નિર્વિવાદ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા જરૂરી શિસ્ત વિષયક નિયમો હેઠળની પ્રક્રિયાગત બાબતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી અને અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યા પછી, શિસ્ત સત્તાધિકારીએ તેમને સૂચિત શિક્ષા અંગે કારણદર્શક નોટિસ આપી હતી અને સામાવાળાએ પણ પોતાનો ખુલાસો રજૂ કર્યો હતો. અહેવાલ અને જવાબની વિચારણા કર્યા પછી, શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા બરતરફીની શિક્ષા લાદવામાં આવી હતી જેની સામે અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે તબક્કે, તેમણે સાક્ષીઓને નવેસરથી બોલાવવા માટે અરજી કરી હતી. તે અરજી અપીલ સત્તાધિકારી દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તે હુકમને પણ આખરી બનવા દેવામાં આવ્યો હતો. બોર્ડ દ્વારા અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૬. આવા સંજોગોમાં પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થાય છે કે: શું પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવું અને જે રીતે પુરાવાની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તે સંબંધમાં તારણ નોંધવું તે કાયદા અનુસાર હાઈકોર્ટ માટે યોગ્ય ગણાશે? ન્યાયિક સમીક્ષા એ અપીલ સત્તાધિકારી તરીકે કેસના ગુણદોષ પર ન્યાયનિર્ણય સમાન નથી. હાઈકોર્ટ, અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં અપીલ સત્તાધિકારી તરીકે કામ કરતી નથી પરંતુ સ્પષ્ટ અન્યાય અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘન તરફ દોરી જતી કાયદાકીય ભૂલો અથવા પ્રક્રિયાગત ભૂલોને સુધારવા માટે ન્યાયિક સમીક્ષાની મર્યાદામાં રહીને અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે. આ કેસમાં, આવી કોઈ ભૂલો દર્શાવવામાં

આવી ન હતી કે ન તો હાઈકોર્ટ દ્વારા તે સંબંધમાં કોઈ તારણ નોંધવામાં આવ્યું હતું. બીજી બાજુ, હાઈકોર્ટે પુરાવાઓની એવી રીતે તપાસ કરી જાણે કે તે પ્રથમ અપીલ અદાલત હોય અને તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા અને શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલા હકીકતના તારણને ઉલટાવી દીધું. આવા સંજોગોમાં, પ્રથમ અપીલ અદાલત તરીકે હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવી હતી તે રીતે પુરાવાની તપાસ કરવાનો પ્રશ્ન સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર છે અને તે ટકી શકે તેમ નથી.”

(૨૨) સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત નોંધાયેલા અવલોકનોમાં ઠરાવ્યું છે કે હાઈકોર્ટ, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં અપીલ સત્તાધિકારી તરીકે કામ કરતી નથી પરંતુ કાયદાની ભૂલો અથવા પ્રક્રિયાગત ભૂલો જે સ્પષ્ટ અન્યાય અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘન તરફ દોરી જાય છે તેને સુધારવા માટે ન્યાયિક સમીક્ષાની મર્યાદામાં રહીને અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, રિટ પિટિશન શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીનું સંચાલન કરતા નિયમો પર સંપૂર્ણપણે મૌન છે. એવો કોઈ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો નથી કે તપાસ અધિકારી અથવા શિસ્ત સત્તાધિકારીએ આવી કાર્યવાહીનું નિયમન કરતા કોઈ ચોક્કસ નિયમનો ભંગ કર્યો છે અથવા તેનું પાલન કર્યું નથી. તેથી, પ્રસ્તુત હકીકતના સંદર્ભમાં વાદગ્રસ્ત હુકમમાં આ કોર્ટના કોઈપણ હસ્તક્ષેપની જરૂર જણાતી નથી.

(૨૩) પરિણામે અને ઉપરોક્ત કારણો અને અવલોકનોને ધ્યાને લેતાં, પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવે છે. તે અનુસાર, નિયમ (૩૯) રદ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

સહી/-

[એ.એસ. સુપેરિયા, ન્યાયમૂર્તિ]

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.